

**Phát triển bền vững giáo dục và đào tạo nguồn nhân lực đồng bằng sông
Cửu Long – Những vấn đề lý luận và thực tiễn**

<http://css.hcmussh.edu.vn/>

Trung tâm nghiên cứu chiến lược và chính sách quốc gia.- 25/3/2015

PGS.TS Nguyễn Thế Nghĩa

Trong mấy thập niên cuối thế kỷ XX đến nay, khoa học – công nghệ phát triển như vũ bão, đặc biệt trong các lĩnh vực công nghệ thông tin, điện tử viễn thông, công nghệ sinh học, công nghệ năng lượng mới, công nghệ vật liệu mới, công nghệ Nanô... Điều đó đã tạo ra những bước tiến nhảy vọt, tác động mạnh mẽ đến tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội trên phạm vi toàn cầu. Hơn nữa, nó làm thay đổi nhiều quan niệm và phương thức tổ chức hoạt động của con người và xã hội hướng tới sự phát triển bền vững. Phát triển bền vững là “quá trình phát triển kết hợp hài hòa giữa phát triển và tăng trưởng kinh tế với thực hiện tiến bộ và công bằng xã hội, với khai thác, sử dụng hợp lý nguồn tài nguyên thiên nhiên và bảo vệ môi trường, với ổn định chính trị - xã hội, bảo đảm quốc phòng an ninh, độc lập dân tộc, chủ quyền quốc gia và toàn vẹn lãnh thổ nhằm đáp ứng nhu cầu của thế hệ hiện tại mà không làm ảnh hưởng đến khả năng đáp ứng nhu cầu của thế hệ tương lai”[1]. Trong lĩnh vực giáo dục và đào tạo, phát triển bền vững được hiểu là quá trình phát triển kết hợp hài hòa giữa trí lực với thể lực và tâm lực của con người, giữa nâng cao dân trí với đào tạo nhân lực và bồi dưỡng nhân tài của xã hội nhằm đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững của đất nước.

Trên thế giới, nhiều nước, nhất là những nước phát triển có nền giáo dục cao đã tổ chức lại và đổi mới nền giáo dục theo hướng phát triển bền vững dựa trên triết lý xã hội học tập suốt đời. Ở nước ta, tư duy đổi mới theo hướng phát triển bền vững, trong đó giáo dục và đào tạo được coi là “quốc sách hàng đầu” đã được thể hiện trong các Nghị quyết của Trung ương của Đảng. Văn kiện Đại hội XI của Đảng Cộng sản Việt Nam khẳng định: “Phát triển, nâng cao chất lượng

nguồn nhân lực, nhất là nguồn nhân lực chất lượng cao là một trong những yếu tố quyết định sự phát triển nhanh, bền vững đất nước. Đổi mới căn bản, toàn diện nền giáo dục theo hướng chuẩn hóa, hiện đại hóa...”[2] Và gần đây nhất, quan điểm “đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo” được nhấn mạnh trong Nghị quyết Trung ương 8 khóa XI.

Có thể nói, sau gần 30 năm đổi mới, giáo dục và đào tạo nước ta đã đạt được những thành tựu quan trọng, góp phần đưa nước ta ra khỏi tình trạng nghèo đói. Song, giáo dục – đào tạo vẫn chưa thực sự trở thành “quốc sách hàng đầu” và là động lực của sự phát triển. Nghị quyết Trung ương 8 khóa XI về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo đã chỉ rõ: “Chất lượng, hiệu quả giáo dục và đào tạo còn thấp so với yêu cầu, nhất là giáo dục đại học, giáo dục nghề nghiệp... chưa chú trọng đúng mức việc giáo dục đạo đức, lối sống và kỹ năng làm việc ... Mục tiêu giáo dục toàn diện chưa được hiểu và thực hiện đúng. Bệnh hình thức, hư danh, chạy theo bằng cấp...chậm được khắc phục, có mặt nghiêm trọng hơn...”[3].

Đồng bằng sông Cửu Long gồm 12 tỉnh và thành phố Cần Thơ có diện tích 39.712 Km² (chiếm hơn 12% diện tích cả nước), với gần 18 triệu người (khoảng 22% dân số cả nước). Đây là vùng có nhiều tiềm năng và nguồn lực phát triển kinh tế - xã hội với những con người đôn hậu và văn hóa đặc sắc. Trong lịch sử, “Những con người ở đồng bằng sông Cửu Long đã bộc lộ những phẩm chất rất đáng quý như: trung thực, khảng khái trong cuộc sống, cần cù, sáng tạo trong lao động, khoan dung, nhân ái trong giao tiếp, kiên cường, dũng cảm trong đấu tranh chống giặc ngoại xâm, đoàn kết gắn bó trong cộng đồng và sống hòa mình với cỏ cây, sông nước” [4]. Trong những năm đổi mới, đồng bằng sông Cửu Long đã đạt được những thành tựu to lớn, bình quân hàng năm sản xuất hơn 90% lượng gạo, 62% lượng thủy sản và 70% lượng trái cây xuất khẩu của cả nước. Song, cho đến nay, đây vẫn còn là “vùng trũng” về học vấn và mức sống. Có thể nói, đồng bằng sông Cửu Long là “vựa lúa lớn nhất, vựa thủy sản nhiều nhất, vựa trái cây phong

phú nhất... đồng thời là nơi có kết cấu hạ tầng yếu nhất, trình độ học vấn thấp nhất, điều kiện ăn ở sinh hoạt tồi nhất, anh sinh xã hội kém nhất...”[5] so với cả nước.

Riêng trong lĩnh vực giáo dục và đào tạo nguồn nhân lực, đồng bằng sông Cửu Long đã bộc lộ sự tụt hậu khá xa so với mức bình quân cả nước. Cụ thể là, tỷ lệ phổ cập giáo dục phổ thông của lực lượng lao động từ 15 tuổi trở lên: số chưa đến trường chiếm 7,8% (cả nước là 6%), số không có bằng cấp chiếm 26,6% (cả nước là 12,3%), số tốt nghiệp tiểu học chiếm 32,1% (cả nước là 22,7%), tốt nghiệp trung học cơ sở chiếm 17% (cả nước là 27,1%), tốt nghiệp trung học phổ thông chiếm 7,9% (cả nước là 14%)[6].

Trình độ chuyên môn kỹ thuật, đào tạo nghề của đồng bằng sông Cửu Long cũng khá thấp so với mức bình quân cả nước: số người có bằng sơ cấp nghề trở lên (sơ cấp, trung cấp, THCN, cao đẳng, đại học) chiếm 8,7% (cả nước là 16%), số người có bằng cao đẳng, đại học và sau đại học chiếm 3,5% (cả nước là 6,6%), số sinh viên/1 nghìn dân chiếm 8,05% (cả nước là 24,87%), bình quân số dân/1 trường đại học là 1,5 triệu dân (cả nước là 0,57 triệu)[7].

Những số liệu trên cho thấy, đồng bằng sông Cửu Long không chỉ tụt hậu về tri thức so với mức bình quân của cả nước, mà còn thể hiện rõ sự phát triển thiếu đồng bộ và chưa bền vững trong lĩnh vực giáo dục và đào tạo nguồn nhân lực. Và, điều này ảnh hưởng rất lớn đến sự phát triển bền vững kinh tế - xã hội của toàn vùng.

Hơn 80 bài nghiên cứu của các nhà khoa học gửi về hội thảo đã đề cập đến những vấn đề khoa học hết sức phong phú: từ đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo ở Việt Nam, kinh nghiệm giáo dục – đào tạo của các nước phát triển... đến phân tích “giải mã” các nghịch lý phát triển; đồng thời đánh giá thực trạng, nguyên nhân của giáo dục và đào tạo và đề xuất những giải pháp góp phần thúc đẩy phát triển bền vững giáo dục và đào tạo nguồn nhân lực ở đồng bằng sông Cửu Long hiện nay.

Với tinh thần khoa học, đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo theo hướng phát triển bền vững, tại hội thảo này, chúng ta cùng nhau trao đổi, làm rõ một số vấn đề chủ yếu sau:

Thứ nhất, nhận thức một cách đầy đủ và sâu sắc hơn vấn đề “đổi mới căn bản toàn diện giáo dục và đào tạo” và phát triển bền vững giáo dục và đào tạo nguồn nhân lực ở đồng bằng sông Cửu Long hiện nay.

Thứ hai, phân tích, đánh giá đúng và đầy đủ hơn về thực trạng giáo dục và đào tạo nguồn nhân lực ở đồng bằng sông Cửu Long cùng những nguyên nhân của chúng. Đồng thời, nêu bật những nghịch lý, những vấn đề đặt ra trong phát triển giáo dục và đào tạo ở đồng bằng sông Cửu Long hiện nay.

Thứ ba, trao đổi và đề xuất các giải pháp thúc đẩy sự phát triển bền vững giáo dục và đào tạo nguồn nhân lực ở đồng bằng sông Cửu Long trong những năm tới.

Như vậy, phát triển bền vững giáo dục và đào tạo vừa là chiến lược cơ bản lâu dài, vừa là nhiệm vụ thường xuyên cấp bách. Nó cần được thể hiện trong các chủ trương, chính sách, chương trình, dự án phát triển kinh tế - xã hội, giáo dục – đào tạo, văn hóa, con người... ở cả cấp vĩ mô và cấp vi mô. Đối với đồng bằng sông Cửu Long phát triển bền vững giáo dục và đào tạo nguồn nhân lực yêu cầu, trước hết, ở việc quán triệt sâu sắc nguyên lý “Giáo dục – đào tạo là quốc sách hàng đầu” và “đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo”; trong đó đặc biệt chú trọng xây dựng đội ngũ giáo viên, giảng viên có nhân cách, trung thành với tổ quốc và nhân dân, giàu lòng yêu nghề, tận tâm với thế hệ trẻ và có trách nhiệm cao với xã hội.

[1] PGS.TS. Võ Văn Sen – PGS.TS. Nguyễn Thế Nghĩa (Đồng chủ biên), Phát triển bền vững đồng bằng sông Cửu Long – Những vấn đề lý luận và thực tiễn, Nxb. ĐHQG-HCM, 2014, tr.11

[2] Đảng Cộng sản Việt Nam, Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, tr.41.

[3] Đảng Cộng sản Việt Nam, Nghị quyết Hội nghị Trung ương 8 khóa XI về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, tr.1-2.

[4] Nguyễn Thế Nghĩa, Bùi Quang Huy, Lê Thế Đạt (Đồng chủ biên), Đồng bằng sông Cửu Long – Hội nhập và phát triển, Nxb.Khoa học xã hội, Hà Nội, 2005, tr.20.

[5] PGS.TS. Võ Văn Sen – PGS.TS. Nguyễn Thế Nghĩa (Đồng chủ biên), Phát triển bền vững ở đồng bằng sông Cửu Long – Những vấn đề lý luận và thực tiễn, Nxb. ĐGQG-HCM, 2014, tr.6

[6] PGS.TS. Võ Văn Sen – PGS.TS. Nguyễn Thế Nghĩa (Đồng chủ biên), Phát triển bền vững ở đồng bằng sông Cửu Long – Những vấn đề lý luận và thực tiễn, Nxb. ĐGQG-HCM, 2014, tr.275

[7] PGS.TS. Võ Văn Sen – PGS.TS. Nguyễn Thế Nghĩa (Đồng chủ biên), Phát triển bền vững ở đồng bằng sông Cửu Long – Những vấn đề lý luận và thực tiễn, Nxb. ĐGQG-HCM, 2014, tr.276

PGS.TS Nguyễn Thế Nghĩa

Giám đốc Trung tâm Nghiên cứu Chiến lược và Chính sách Quốc gia

(Bài tham dự Hội thảo "Phát triển bền vững giáo dục và đào tạo nguồn nhân lực ở đồng bằng sông Cửu Long", ngày 15 tháng 01 năm 2015 tại Trường ĐHKHXH&NV, ĐHQG Tp.HCM)